

Adam Jerzy Białas

dr hab., prof. UM, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

orcid.org/0000-0002-3501-167X

adam.bialas@umed.lodz.pl

Ochrona dobrego imienia jednostki samorządu terytorialnego a prawo do wolności wypowiedzi – glosa aprobująco-krytyczna do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2021 r., III CSKP 18/21

Tezy

1. Do kręgu dóbr osobistych osoby prawnej wchodzi dobra związane z jej identyfikacją (nazwa, firma) oraz dobre imię (sława, autorytet, reputacja) stanowiące odpowiednik czci osoby fizycznej. Dobra osobiste osób prawnych to wartości niemajątkowe, dzięki którym osoba ta może funkcjonować zgodnie ze swoim zakresem działania.
2. Satyryczny charakter utworu nie zawsze wyłącza działania autora. Niemniej jednak niepodobna pominąć, że satyra stanowi społeczny komentarz do pewnych faktów czy osób. Jej immanentnymi cechami są zaś przesada, zniekształcenie rzeczywistości, a celem – prowokacja i poruszenie odbiorców. Każda ingerencja w analizowany typ wypowiedzi wymaga drobiazgowego zbadania. Istnieją oczywiście granice takiej humorystycznej ekspresji, przede wszystkim w postaci ochrony godności człowieka. Jej

jedynym celem nie może być obrażanie czy poniżanie, gdyż powinno jej towarzyszyć jakieś przesłanie (polityczne, społeczne). Powoduje to, że humorystyczna wypowiedź w ramach debaty publicznej ma szczególny status i jest objęta intensywną ochroną na podstawie art. 10 EKPCz¹.

Glosa

Sąd Okręgowy w N. wyrokiem z dnia 27 marca 2017 r. oddalił żądanie powodowej gminy B. zobowiązania pozwanego M.R. do usunięcia artykułów prasowych opublikowanych na portalu internetowym, opisujących kwestię nabycia, remontu i modernizacji nieruchomości, a także zawierających przypuszczenia (autora rzeczonych artykułów) o korupcyjnym charakterze działań gminy i jej burmistrza. Artykuły te miały w ocenie powódki naruszyć zasady rzetelności dziennikarskiej (art. 12 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz art. 41 pr. pras.²), ale także jej dobra osobiste w postaci godności i dobrego imienia. Sąd oddalił również żądanie zobowiązania pozwanego do opublikowania określonego oświadczenia oraz wpłacenia tytułem zadośćuczynienia na rzecz wskazanej organizacji pożytku publicznego.

Sąd Apelacyjny, podzielając stanowisko Sądu Okręgowego, że opublikowanie rzeczonych artykułów autorstwa pozwanego nie stanowiło zarzucanego działania naruszającego dobra osobiste powodowej gminy B. w postaci godności i dobrego imienia oraz naruszenia zasady rzetelności dziennikarskiej utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że rzeczone artykuły, pisane w satyrycznej formie, mieszczą się w granicach akceptowalnych dla tej formy przekazu, w tym za dopuszczalne uznał zastosowanie szerszego marginesu przesady w odniesieniu do nagłówków.

¹ Europejska konwencja praw człowieka, właściwie Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.), dalej jako: EKPCz lub Konwencja.

² Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r., poz. 1914), dalej jako: pr. pras.

Powódka, zarzucając błędną wykładnię art. 24 k.c.³, a także art. 10 i 12 ust. 1 pkt 1 pr. pras., odnosząc w uzasadnieniu ten zarzut zarówno do pojęcia naruszenia dóbr osobistych, jak i bezprawności czynu prowadzącego do ich naruszenia, zmierzając do uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, wniosła skargę kasacyjną, która to orzeczeniem SN z dnia 13 stycznia 2021 r. została oddalona.

W glosowanym orzeczeniu stanowisko Sądu Najwyższego dotyczy niezwykle istotnej kwestii z punktu widzenia respektowania fundamentalnego standardu państwa demokratycznego, jakim jest wolność wypowiedzi oraz możliwy jej konflikt z prawem do ochrony dobrego imienia publicznej osoby prawnej.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do problematyki zasadności stosowania przepisów o ochronie dobra prawnego w stosunku do publicznej osoby prawnej, a docelowo – jednostki samorządu terytorialnego. Dobro osobiste, a tym bardziej dobro osobiste osoby prawnej, nie posiada definicji legalnej w polskim systemie prawnym, dlatego też zadanie zdefiniowania tych terminów leży po stronie judykatury i doktryny⁴. Istotnie w klasycznym pojmowaniu dobra osobistego art. 23 k.c. stanowi wprost o ich ochronie w odniesieniu do człowieka⁵. Jednakże zarówno zgodnie z art. 165 ust. 1 Konstytucji RP⁶, jak i będącymi jego emanacją uregulowaniami ustawowymi⁷, a także z normą, jaką możemy wyczytać z art.

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.), dalej jako: k.c.

⁴ P. Lewandowski, *O relacji dóbr osobistych osób prawnych i osób fizycznych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46, s. 231.

⁵ Treść przepisu w art. 23 odnosi się wprost do osoby ludzkiej: „Dobra osobiste człowieka [...]”; por. także A. Szpunar, *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 106; P. Lewandowski, *O relacji...*, *op. cit.*, s. 232.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja RP.

⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 559 ze zm.).

33¹ § 1 k.c. w związku z art. 43 k.c.⁸, uprawnione jest zastosowanie w stosunku do jednostek samorządu terytorialnego, w omawianym kontekście – gminy, przepisów o osobach prawnych, wobec których odpowiednio stosuje się przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych. Niemniej jednak podkreślić należy, że dobra te wykazują duże odmienności, chociażby pod względem źródła uzasadnienia ochrony, a ich katalog rozumiany powinien być w odniesieniu do statusu podmiotowego tych jednostek oraz specyfiki ich konstrukcji normatywnej⁹. Doktryna pośród takich dóbr osobistych wymienia m.in. renomę oraz cześć, asocjowaną z reputacją i dobrym imieniem¹⁰. Podobne stanowisko można zaobserwować również w orzecznictwie¹¹, w tym umieszczenie dobrego imienia pośród zasadniczych dóbr osobistych osoby prawnej¹². Warto wspomnieć, że analizując różne europejskie systemy prawne, pomimo zauważalnego w tym zakresie różnicowania i sporów w doktrynie, uznanie dobra osobistego pod postacią dobrego imienia osób prawnych nie jest zjawiskiem niespotykanym. I tak, dla przykładu, ochrona ogólnych dóbr osobistych jest obecna zarówno w ustawie zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec¹³, jak i orzecznictwie, w tym Federal-

⁸ Por. M. Balwicka-Szczyrba, *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. A. Sylwestrzak, Warszawa 2022, s. 65; por. szerzej także: M. Pazdan, *Rozdział XVI. Dobra osobiste*, [w:] *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, „System Prawa Prywatnego”, t. 1, Warszawa 2012, s. 1225–1281.

⁹ Por. J. Koczanowski, *Ochrona dóbr osobistych osób prawnych*, Kraków 1999, s. 7; A. Doliwa, *Dobra osobiste i inne dobra niematerialne jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2020, nr 1, s. 65; w kontekście różnic w katalogach chronionych dóbr osób fizycznych i prawnych por. P. Sobolewski, *Art. 43*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, „Komentarze Prawa Prywatnego”, t. 1, Warszawa 2017, s. 279–283.

¹⁰ Por.: J. Koczanowski, *Ochrona...*, *op. cit.*, s. 43, 281 i nast.; K. Woryna, *Charakter prawny wybranych dóbr niematerialnych miasta*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 1–2, s. 87; A. Doliwa, *Dobra...*, *op. cit.*, s. 65; A. Kubiak-Cyruł, *Dobra osobiste osób prawnych*, Kraków, 2005, s. 165 i nast.

¹¹ Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 279/98, LEX nr 385601.

¹² Wyrok SA w Krakowie z dnia 4 października 2013 r., I ACa 927/13, LEX nr 1659088.

¹³ Niemiecka ustawa zasadnicza [Grundgesetz für Bundesrepublik Deutschland], nowelizacja z dnia 29.09.2020 – art. 19 ust. 3 odnosi prawa pod-

nego Sądu Najwyższego¹⁴, przy czym konieczne trzeba zaznaczyć, że Federalny Trybunał Konstytucyjny kwestię zasadności powołania się na chronione dobro osobiste przeciwko wypowiedziom dlań niekorzystnym pozostawia otwartą¹⁵. Zasadność przyznawania osobom prawnym praw osobistych, pomimo wewnętrznych sporów, wydaje się potwierdzać doktryna francuska¹⁶, także w kontekście ochrony dobrego imienia¹⁷, co popiera również orzecznictwo¹⁸. Warte wspomnienia jest, że także w orzecznictwie Queen's Bench Division of the High Court (Zjednoczone Królestwo) możemy odnaleźć zastosowanie skargi o zniesławienie w kontekście ochrony dóbr osoby prawnej¹⁹. Wreszcie pozytywnie w stosunku do ochrony dóbr osobistych w ramach ochrony praw podstawowych, pod warunkiem że jest to właściwe w kontekście okoliczności danej sprawy, wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej²⁰.

stawowe do krajowych osób prawnych, o ile w swej istocie mają one w stosunku do niej zastosowanie.

¹⁴ Por. orzeczenie Sądu Okręgowego w Stuttgarcie [Landgericht Stuttgart] z dnia 9.09.2014, 11 O 15/14, a także Federalnego Sądu Najwyższego [Bundesgerichtshof] z dnia 11.03.2008, VI ZR 7/07 – przyznanie firmom „praw osobistych przedsiębiorstwa” oraz uzasadnienie dla roszczeń z tytułu „innych praw” w rozumieniu § 823 ust. 1 Niemieckiego kodeksu cywilnego [Bürgerliches Gesetzbuch – BGB]; także z dnia 23.09.2014, VI ZR 358/13; z dnia 28.07.2006 – 1 BvR 49/00.

¹⁵ Orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego [Bundesverfassungsgericht] z dnia 8.09.2010 r., 1 BvR 1890/08.

¹⁶ X. Dupré de Boulois, *Les droits fondamentaux des personnes morales – 1ère partie: pourquoi?*, „Revue des droits et libertés fondamentaux” 2011, n° 3, 15, revuedlf.com/droit-fondamentaux/les-droits-fondamentaux-des-personnes-morales---1ere-partie [dostęp: 26.02.2023].

¹⁷ L. Dumoulin, *Les droits de la personnalité des personnes morales*, „Revue des sociétés” 2006, n° 1, s. 1 i nast.

¹⁸ Np. orzeczenie II Izby Cywilnej Sądu Kasacyjnego [Cour de Cassation, Chambre civile 2] z dnia 5.05.1993, skarga nr 91-10.655, 91-11.374.

¹⁹ Np. orzeczenie Queen's Bench Division of the High Court z dnia 28.10.2011 w sprawie *Tesla Motors Ltd vs British Broadcasting Corporation*, nr EWHC 2760 (QB).

²⁰ Wyrok TSUE (Wielka Izba) z dnia 17.10.2017 r. w sprawie *Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Iisjan vs Svensk Handel AB*, C-194/16; opinia Rzecznika Generalnego Michala Bobeka przedstawiona w dniu 13 lipca 2017 r., w sprawie *Bolagsupplysningen OÜ Ingrid Iisjan vs Svensk Handel AB*, C-194/16.

Wobec powyższego można zatem zgodzić się z uznaniem przez Sąd Najwyższy zasadności ochrony prawnej dobrego imienia jako dobra osobistego osoby prawnej.

Jednakże w związku z tym, że odpowiedzialność przewidziana w art. 24 § 1 k.c. uzależniona jest od kumulatywnego spełnienia trzech przesłanek – istnienia dobra osobistego, jego naruszenia oraz bezprawności działania, kolejnym ważnym zagadnieniem w analizie komentowanego wyroku jest omówienie zakresu ochrony, a tym samym możliwości naruszenia dobrego imienia osoby prawnej wykonującej władztwo administracyjne. Także w tym aspekcie należy zgodzić się z Sądem Najwyższym, który przyznał, że w stosunku do publicznych osób prawnych wolność wyrażania opinii jest szersza, zaznaczając, że „osoby publiczne muszą liczyć się z krytyką swojego postępowania, a w konsekwencji w większym od przeciętnego zakresie muszą tolerować wypowiedzi krytyczne własnej działalności”. W istocie na osoby prawne wykonujące władztwo administracyjne, a więc i na gminę, w analizowanym kontekście, spojrzeć należy w sposób szczególny²¹. Podejście to obejmuje szerszy dopuszczalny zakres krytyki, a tym samym przyznanie im słabszej ochrony²², znajdujące także poparcie w orzecznictwie²³. Szczególnie warto w analizowanym kontekście zacytować wyrok SN z dnia 14 maja 2009 r.²⁴, w którego uzasadnieniu stwierdza się, że nawet ostra krytyka, traktowana jako naruszająca dobra osobiste konkretnych osób fizycznych, nie oznacza, że została naruszona dobra sława powiatu jako osoby prawnej. Zaznaczyć przy tym należy, że krytyka ta nie ma charakteru absolutnego i nie może ona

²¹ P. Lewandowski, *O relacji...*, *op. cit.*, s. 239 i nast.

²² *Ibidem*.

²³ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 27 września 2005 r., I ACa 1443/03, LEX nr 177008. Teza 4: „Działanie osób publicznych wywiera wpływ na kształtowanie «życia publicznego», stanowi podstawę usprawiedliwionego zainteresowania społeczeństwa i związanego z nim prawa do uzyskania informacji. Z tego też względu powszechnie przyjmuje się, że w odniesieniu do tych osób zakres dopuszczalnej krytyki jest szerszy, a udzielana ochrona – słabsza”; por. także wyrok SN z dnia 14 maja 2009 r., I CSK 440/08, LEX nr 511034.

²⁴ I CSK 440/08, LEX nr 511034.

wkraczać w intymność oraz godność osoby, jeśli nie będzie to w danych okolicznościach uzasadnione²⁵.

Zgodzić należy się także z tym, że Sąd Najwyższy w glosowanym wyroku trafnie zwrócił uwagę na rolę wolności wyrażania opinii w debacie publicznej, która z kolei odgrywa niezbędną rolę w prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa demokratycznego. Niewątpliwie fundamentalna w tym kontekście jest rola mediów. Na początku tej części rozważań warto podkreślić, że wolność wypowiedzi, a także prasy i innych środków społecznego przekazu, są unormowane konstytucyjne (art. 14 i 54 Konstytucji RP). Co więcej, uzasadnione wydaje się nie tylko uznanie wolności prasy jako jednej z wolności i praw człowieka, ale wręcz za pewną ogólną zasadę państwa prawa²⁶. Pogląd ten znajduje także swoje odzwierciedlenie w orzecznictwie konstytucyjnym²⁷. Bogaty dorobek orzecznicy w sferze wolności wypowiedzi posiada także Europejski Trybunał Praw Człowieka²⁸ w Strasburgu, podkreślając rolę prawa do wolności wypowiedzi jako elementu społeczeństwa demokratycznego i jednego z warunków fundamentalnych dla jego rozwoju i samorealizacji w nim jednostki²⁹. W odniesieniu do glosowanego wyroku warto odnieść się do wynikającego z orzecznictwa strasburskiego poglądu, że prasa pełni ważną rolę w kreowaniu ram dla dyskusji wokół spraw budzących

²⁵ P. Lewandowski, *O relacji...*, *op. cit.*, s. 239.

²⁶ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998, s. 21.

²⁷ Por. wyrok TK z dnia 30 października 2006 r., P 10/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 128, a także wyrok TK z dnia 12 maja 2008 r., SK 43/05, OTK-A 2008, nr 4, poz. 57.

²⁸ Dalej jako: Trybunał i ETPCz.

²⁹ Za archetypiczne przykłady orzeczeń w tym zakresie uznać można orzeczenia ETPCz z dnia: 7 grudnia 1976 r. w sprawie *Handyside vs Wielka Brytania*, skarga nr 5493/72; 23 maja 1991 r. w sprawie *Oberschlick vs Austria*, skarga nr 11662/85; por. orzeczenia ETPCz z dnia: 24 lutego 2009 r. w sprawie *Długolecki vs Polska*, skarga nr 23806/03; 25 listopada 1999 r. w sprawie *Nilsen and Johnsen vs Norwegia*, skarga nr 23118/93; por. także K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Nowikowska, *Prawo mediów*, Warszawa 2022, s. 12.

powszechne zainteresowanie³⁰, ale także kontrolowaniu osób i instytucji publicznych³¹.

Prawo do wolności wypowiedzi w dokumentach Rady Europy po raz pierwszy zostało zadeklarowane w przywoływanej już Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Podkreślić należy jednak, że wolność wypowiedzi jest tylko jedną z wielu wolności chronionych przez Trybunał, dlatego też stanowiący o niej art. 10 nie jest jakkolwiek uprzywilejowany³². Co więcej – wykonywanie wolności wypowiedzi naruszać może prawa i wolności innych osób, dlatego też ust. 2 tego artykułu nakazuje rozpatrywać ją z uwzględnieniem obowiązku ochrony dobrego imienia i praw innych osób (tzw. klauzula limitacyjna). Docieramy zatem do problematyki ważenia dóbr – wolności wypowiedzi i dobrego imienia. Konflikty dóbr prawnych mogą być przez prawodawcę regulowane *in abstractio* – poprzez identyfikację szczegółowych kryteriów rozstrzygnięcia typowego konfliktu określonych dóbr, a przy braku takich rozwiązań – wartościowania dokonuje właśnie organ stosujący prawo³³. Ważenie dóbr wymaga każdorazowej, precyzyjnej analizy okoliczności konkretnej sprawy. Warte szczególnej uwagi i analizy jest w tym kontekście powołanie się przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu prawnym glosowanego orzeczenia na uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 lutego 2005 r.³⁴, która wysnuwa tezę, że jednakowa jest ranga prawa do wolności słowa i prawa do ochrony czci, przy tym jednakowy jest poziom udzielanej im ochrony, co oznacza, że żadnemu z nich nie można przyznać pierwszeństwa i żadne z nich nie ma charakteru absolutnego. Jednak w opinii autora niniejszego opracowania zastosowanie rzeczowej uchwały w omawianym kontekście uznać można *prima facie* za

³⁰ Por. orzeczenia ETPCz z dnia: 8 lipca 1986 r. w sprawie *Lingens vs Austria*, skarga nr 9815/82; 23 września 1994 r. w sprawie *Jersild vs Dania*, skarga nr 15890/89; 26 listopada 1991 r. w sprawie *Observer i Guardian vs Wielka Brytania*, skarga nr 13585/88.

³¹ Np. cyt. orzeczenie ETPCz w sprawie *Observer i Guardian vs Wielka Brytania*.

³² J. Skrzydło, *Wolność słowa w orzecznictwie Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Toruń 2013, s. 602.

³³ *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*, red. J. Zajadło, Warszawa 2017.

³⁴ Uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7–8, poz. 114.

chybione. Przemawiają za takim stanowiskiem przede wszystkim przedstawione wcześniej argumenty za szerszym dopuszczalnym zakresem krytyki osoby prawnej wykonującej władztwo administracyjne, a tym samym przyznania słabszej ochrony jej dobrego imienia. Ponadto pod uwagę należy wziąć społeczną wagę sprawy, a im jest ona większa, wydaje się, że większy jest też zakres dopuszczalnej krytyki³⁵. Rozważania te prowadzą w efekcie do przekonania o nierównowadze poziomu ochrony rzeczonych dóbr w omawianym kontekście na niekorzyść poziomu ochrony dobrego imienia publicznej osoby prawnej.

Polski dorobek orzecznicy jest w tym zakresie relatywnie skromny. Dość kompleksowe reguły ważenia rzeczonych dóbr wypracował natomiast w swoim bogatym orzecznictwie Trybunał, wskazując na szersze granice swobody wypowiedzi w debacie publicznej oraz węższy zakres ochrony prywatności osób publicznych³⁶, gwarancję ochrony na gruncie Konwencji dla autorów, którzy dołożyli należytej staranności i działali w dobrej wierze przy zbieraniu materiałów, a także przy formułowaniu wniosków na podstawie zebranych materiałów³⁷, przy czym konieczność weryfikacji źródeł uzyskanych przez dziennikarza jest kwestią oceną i zależy od okoliczności sprawy³⁸. Trybunał zwraca także uwagę

³⁵ P. Księżak, *Komentarz do art. 24 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2014, s. 315–352.

³⁶ Orzeczenia ETPCz z dnia: 1 lipca 1997 r. w sprawie *Oberschlick vs Austria*, skarga nr 20834/92; 18 marca 2008 r. w sprawie *Kuliś vs Polska*, skarga nr 15601/02; dnia 17 stycznia 2017 r. w sprawie *Zybertowicz vs Polska* (nr 2), skarga nr 65937/11; 9 czerwca 1998 r. w sprawie *Incal vs Turcja*, skarga nr 22678/93; 13 listopada 2003 r. w sprawie *Scharsach i News Verlagsgesellschaft vs Austria*, nr 39394/98; także w kontekście polityków szczebla polskiego samorządu terytorialnego orzeczenie ETPCz z dnia: 2 lutego 2010 r. w sprawie *Kubaszewski vs Polska*, skarga nr 571/04; 17 lipca 2007 r. w sprawie *Sanocki vs Polska*, skarga nr 28949/03; por. także orzeczenie ETPCz z dnia 21 września 1994 r. w sprawie *Fayed vs Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 17101/90 – w zasadzie archetypowe orzeczenie dla pośredniego uznania dóbr osobistych osób prawnych.

³⁷ Orzeczenie ETPCz z dnia 21 października 2008 r. w sprawie *Wołek, Kasprów i Łęski vs Polska*, skarga nr 20953/06.

³⁸ Orzeczenie ETPCz z dnia 20 maja 1999 r. w sprawie *Bladet Tromsø i Stensaas vs Norwegia*, skarga nr 21980/93.

na konieczność rozróżnienia pomiędzy stwierdzeniami dotyczącymi faktów a sądami ocennymi, w przypadku których prawdziwość sądu trudno udowodnić. Wypowiedzi ocenne całkowicie bezpodstawne i obraźliwe nie podlegają ochronie na gruncie Konwencji³⁹. Ponadto w kontekście komentowanego wyroku warto podkreślić stanowisko Trybunału, że sądy krajowe zamiast wskazywać literalne granice wolności wypowiedzi, powinny raczej badać kontekst sprawy, brać pod uwagę intencje dziennikarza, czy działał on w interesie społecznym, a także czy dziennikarz może uciekać się do przesady i prowokacji, gdy działa w interesie społecznym⁴⁰. W glosowanym orzeczeniu nie budzi wątpliwości ani zachowanie zasad rzetelności dziennikarskiej, ani przejawiony charakter wypowiedzi, mieszczący się w konwencji satyry, co przy przyznaniu szerszych granic swobody wypowiedzi w debacie publicznej oraz węższym zakresie ochrony prywatności osób publicznych pozwala uznać oddalenie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej za w pełni zasadne zarówno w świetle Konwencji, jak i orzecznictwa strasburskiego.

Podsumowując, fakt przyznania publicznym osobom prawnym prawa do ochrony dobrego imienia nie powinien budzić zastrzeżeń, jednak jeżeli analiza kontekstu sytuacyjnego wypowiedzi przyznaje jej miejsce w ramach dozwolonej krytyki podyktowanej ochroną interesu społecznego, wydaje się w pełni zasadne przyznanie absolutnego prymatu wolności wypowiedzi nad ochroną dobrego imienia publicznej osoby prawnej.

Bibliografia

Literatura

Balwicka-Szczyrba M., *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. A. Sylwestrzak, Warszawa 2022.

Chałubińska-Jentkiewicz K., Nowikowska M., *Prawo mediów*, Warszawa 2022.

³⁹ Cyt. orzeczenie ETPCz w sprawie *Wołek, Kasprów i Łęski vs Polska*.

⁴⁰ Orzeczenie ETPCz z dnia 5 czerwca 2008 r. w sprawie *I Avgi Publishing and Press Agency S.A. i Karis vs Grecja*, skarga nr 15909/06; por. orzeczenie ETPCz z dnia 23 kwietnia 1992 r. w sprawie *Castells vs Hiszpania*, skarga nr 11798/85.

- Doliwa A., *Dobra osobiste i inne dobra niematerialne jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2020, nr 1, s. 62–75.
- Dumoulin L., *Les droits de la personnalité des personnes morales*, „Revue des sociétés” 2006, n° 1, s. 1–30.
- Dupré de Boulois X., *Les droits fondamentaux des personnes morales – 1ère partie: pourquoi?*, „Revue des droits et libertés fondamentaux” 2011, n° 15, revuedlf.com/droit-fondamentaux/les-droits-fondamentaux-des-personnes-morales---1ere-partie [dostęp: 26.02.2023].
- Koczanowski J., *Ochrona dóbr osobistych osób prawnych*, Kraków 1999.
- Księżak P., *Komentarz do art. 24 k.c.*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, wyd. 2, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2014, s. 315–352.
- Kubiak-Cyrul A., *Dobra osobiste osób prawnych*, Kraków, 2005.
- Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*, red. J. Zajadło, Warszawa 2017.
- Lewandowski P., *O relacji dóbr osobistych osób prawnych i osób fizycznych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46, s. 231–243.
- Pazdan M., *Rozdział XVI. Dobra osobiste i ich ochrona*, [w:] *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, „System Prawa Prywatnego”, t. 1, Warszawa 2012, s. 1225–1281.
- Skrzydło J., *Wolność słowa w orzecznictwie Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Toruń 2013.
- Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998.
- Sobolewski P., *Art. 43*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, „Komentarze Prawa Prywatnego”, t. 1, Warszawa 2017, s. 279–283.
- Szpunar A., *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979.
- Woryna K., *Charakter prawny wybranych dóbr niematerialnych miasta*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 1–2, s. 87–102.

Akty prawne

- Europejska konwencja praw człowieka, właściwie Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Niemiecki kodeks cywilny [Bürgerliches Gesetzbuch – BGB].
- Niemiecka ustawa zasadnicza [Grundgesetz für Bundesrepublik Deutschland], nowelizacja z dnia 29.09.2020.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r., poz. 1914).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 559 ze zm.).

Orzecznictwo krajowe

Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7–8, poz. 114.

Wyrok SA w Poznaniu z dnia 27 września 2005 r., I Aca 1443/03, LEX nr 177008.

Wyrok SA w Krakowie z dnia 4 października 2013 r., I Aca 927/13, LEX nr 1659088.

Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 279/98, LEX nr 385601.

Wyrok SN z dnia 14 maja 2009 r., I CSK 440/08, LEX nr 511034.

Wyrok TK z dnia 30 października 2006 r., P 10/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 128.

Wyrok TK z dnia 12 maja 2008 r., SK 43/05, OTK-A 2008, nr 4, poz. 57.

Orzecznictwo sądów państw europejskich

Francja

Orzeczenie II Izby Cywilnej Sądu Kasacyjnego [Cour de Cassation, Chambre civile 2] dnia z 5.05.1993, skarga nr 91-10.655, 91-11.374.

Niemcy

Orzeczenie Federalnego Sądu Najwyższego [Bundesgerichtshof] z dnia 28.07.2006, 1 BvR 49/00.

Orzeczenie Federalnego Sądu Najwyższego [Bundesgerichtshof] z dnia 11.03.2008, VI ZR 7/07.

Orzeczenie Federalnego Sądu Najwyższego [Bundesgerichtshof] z dnia 23.03.2014, VI ZR 358/13.

Orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego [Bundesverfassungsgericht] z 8.09.2010, 1 BvR 1890/08.

Orzeczenie Sądu Okręgowego w Stuttgarcie [Landgericht Stuttgart] z dnia 9.09.2014, 11, O 15/14.

Wielka Brytania

Orzeczenie Queen's Bench Division of the High Court z 28.10.2011 w sprawie *Tesla Motors Ltd vs British Broadcasting Corporation*, nr EWHC 2760 (QB)

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Orzeczenie ETPCz z dnia 7 grudnia 1976 r. w sprawie *Handyside vs Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 5493/72.

- Orzeczenie ETPCz z dnia 8 lipca 1986 r. w sprawie *Lingens vs Austria*, skarga nr 9815/82.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 23 maja 1991 r. w sprawie *Oberschlick vs Austria*, skarga nr 11662/85.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 26 listopada 1991 r. w sprawie *Observer i Guardian vs Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 13585/88.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 23 kwietnia 1992 r. w sprawie *Castells vs Hiszpania*, skarga nr 11798/85.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 21 września 1994 r. w sprawie *Fayed vs Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 17101/90.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 23 września 1994 r. w sprawie *Jersild vs Dania*, skarga nr 15890/89.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 1 lipca 1997 r. w sprawie *Oberschlick vs Austria*, skarga nr 20834/92.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 9 czerwca 1998 r. w sprawie *Incal vs Turcja*, skarga nr 22678/93.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 20 maja 1999 r. w sprawie *Bladet Tromsø i Stensaas vs Norwegia*, skarga nr 21980/93.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 25 listopada 1999 r. w sprawie *Nilsen and Johnsen vs Norwegia*, skarga nr 23118/93.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 13 listopada 2003 r. w sprawie *Scharsach i News Verlagsgesellschaft vs Austria*, nr 39394/98.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie *Sanocki vs Polska*, skarga nr 28949/03.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 18 marca 2008 w sprawie *Kuliś vs Polska*, skarga nr 15601/02.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 5 czerwca 2008 r. w sprawie *I Avgi Publishing and Press Agency S.A. i Karis vs Grecja*, skarga nr 15909/06.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 21 października 2008 r. w sprawie *Wołek, Kasprów i Łęski vs Polska*, skarga nr 20953/06.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 24 lutego 2009 w sprawie *Długołęcki vs Polska*, skarga nr 23806/03.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 2 lutego 2010 r. w sprawie *Kubaszewski vs Polska*, skarga nr 571/04.
- Orzeczenie ETPCz z dnia 17 stycznia 2017 w sprawie *Żybertowicz vs Polska* (nr 2), skarga nr 65937/11.
- Wyrok TSUE (Wielka Izba) z dnia 17 października 2017 r. w sprawie *Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan vs Svensk Handel AB*, skarga nr C-194/16.

Streszczenie

Ochrona dobrego imienia jednostki samorządu terytorialnego a prawo do wolności wypowiedzi – glosa aprobująco-krytyczna do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2021 r., III CSKP 18/21

Komentowane orzeczenie Sądu Najwyższego (III CSKP 18/21) odnosi się do fundamentalnego standardu państwa demokratycznego, jakim jest wolność wypowiedzi i jej możliwej kolizji z prawem do ochrony dobrego imienia publicznej osoby prawnej. Autor artykułu akceptuje obie tezy wyroku, jednakże krytycznie odnosi się do części treści uzasadnienia wyroku, oceniając wyrok z perspektywy normatywnej i prakseologicznej. Fakt przyznania publicznym osobom prawnym, w tym jednostkom samorządu terytorialnego, prawa do ochrony dóbr prawnych, skatalogowanych ze względu na status podmiotowy tych jednostek oraz specyfikę ich struktury normatywnej, nie powinien budzić zastrzeżeń. Istotny problem pojawia się jednak w momencie kolizji, a co za tym idzie – w przypadku konieczności ważenia pomiędzy ochroną godności i dobrego imienia publicznej osoby prawnej a prawem do wolności wypowiedzi, gdy w toku pracy dziennikarskiej opublikowane zostaną artykuły o treści niekorzystnej dla publicznej osoby prawnej. W wyniku przeprowadzonej analizy z wykorzystaniem metod formalno-dogmatycznej i prawnoporównawczej, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych aktów prawnych dotyczących analizowanej problematyki, stwierdzić można, że jeżeli analiza kontekstu sytuacyjnego wypowiedzi przyznaje jej miejsce w ramach dozwolonej krytyki poddyktowanej ochroną interesu społecznego, wydaje się w pełni zasadne przyznanie absolutnego prymatu wolności wypowiedzi nad ochroną dobrego imienia publicznej osoby prawnej.

Słowa kluczowe: konflikt dóbr prawnych, wolność wypowiedzi, prawo prasowe, publiczna osoba prawna

Abstract

Protection of the good name of local self-government entities and the right to freedom of expression – approval-critical glossary to the judgment of the Supreme Court of January 13, 2021 III CSKP 18/21

The commented judgment of the Supreme Court (III CSKP 18/21) is related to the fundamental standard of a democratic state, which

is freedom of expression and its possible conflict with the right to protect the good name of a public legal person. The author accepts both theses of the judgment, however, he is critical of part of the content of the justification of the judgment, evaluating the judgment from the normative and praxeological perspectives. The fact of granting public legal persons, including local government units, the right to protection of legal goods, catalogued in relation to the subjective status of these units and the specificity of their normative structure, should not raise objections. However, a significant problem arises at the moment of collision, and thus the need to weigh up between the protection of the dignity and good name of a public legal person and the right to freedom of expression, when in the course of journalistic work, articles with content unfavourable to a public legal person are published. As a result of the analysis conducted with the use of formal-dogmatic and comparative methods related to the analysis of national and international legal acts relating to the analyzed issues, it can be concluded that if the analysis of the situational context of a statement gives it a place within the framework of permitted criticism dictated by the protection of the social interest, it seems to fulfil the legitimate acknowledgement of the absolute primacy of freedom of expression over the protection of the good name of a public legal person.

Key words: collision of legal goods, freedom of expression, press law, a public legal person